

Рецензії

В. В. Борщевський

Нове дослідження з питань розвитку транскордонного співробітництва

Завдання пошуку нових інструментів активізації транскордонного співробітництва постійно актуалізуються під впливом глобалізації, регіоналізму та розширення повноважень місцевих влад. Геополітичне положення України, наявність кордону між Європейським Союзом та Україною, підвищення ролі прикордонних регіонів у міжнародних відносинах не лише змінюють формат співпраці як держав, так і прикордонних регіонів включно, але й створюють передумови для активізації транскордонного співробітництва. І власне розвиток транскордонного співробітництва дозволяє успішно вирішувати проблеми просторового розвитку прикордонних регіонів, підвищення життєвого рівня місцевого населення та держав загалом. Поглиблення транскордонного співробітництва відкриває нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях і підвищення їхньої конкурентоспроможності шляхом об'єднання зусиль і мобілізації природно-ресурсного потенціалу сусідніх територій.

Сучасний стан інституційного та законодавчого забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в Україні не дозволяє йому активно розвиватись і враховувати інтереси всіх його учасників. Досі зберігається нечіткість у розподілі повноважень на рівні вищих органів влади та переважно відсутність відповідних структур на нижчих рівнях, особливо локальному; до участі у транскордонному співробітництві долучається лише обмежений перелік учасників ТКС, які характеризуються досить неефективною організаційною структурою (наприклад, єврорегіони), відчутний брак професійно підготовленого персоналу, у національному законо-

давстві не враховано повною мірою сучасні тенденції розвитку ТКС у світі тощо. На цьому фоні зростає вплив неформальних інститутів у прикордонні, які негативно впливають на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів та безпеку держави.

Нова монографія науковців Інституту регіональних досліджень «Транскордонне співробітництво України та країн-членів ЄС: сучасні виклики та можливості»¹ є багатоаспектним і комплексним дослідженням проблематики розвитку транскордонного співробітництва. Перший розділ монографії присвячений теоретико-методологічним засадам розвитку механізмів взаємодії суб'єктів економічних відносин у транскордонному просторі Україна – Європейський Союз. Авторами розкрито сутність і концептуальні засади взаємодії суб'єктів економічних відносин у транскордонному просторі, окреслено теоретичні основи розвитку механізмів взаємодії та узагальнено іноземний досвід розвитку механізмів взаємодії суб'єктів економічних відносин у транскордонному просторі. У ньому окреслені особливості інституційного, правового та фінансового забезпечення розвитку транскордонного співробітництва та досліджено досвід розвитку транскордонних регіонів і функціонування різних форм транскордонного співробітництва в Європі. Особлива увага приділена класифікації механізмів взаємодії між суб'єктами економічної діяльності у транскордонному просторі Україна – ЄС, зокрема за суб'єктами взаємодії, за сферами регулювання, за типом співпраці, за рівнем регулювання, за рівнем нормативно-правового регулювання, за етапом життєвого циклу співпраці тощо. У першому розділі також аналізуються основні принципи регіональної політики ЄС, їхній вплив

¹ Prytula, Kh. (Ed.) (2019). *Cross-Border Cooperation of Ukraine with the EU Countries: Current Challenges and Possibilities*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine [Транскордонне співробітництво України та країн-членів ЄС: сучасні виклики та можливості: монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України; наук. ред. Х. М. Пригула. Львів, 2019. 220 с.]

на розвиток транскордонних регіонів і місце єврорегіонального співробітництва в системі транскордонного співробітництва. Завершується перший розділ характеристикою особливостей трансформації економічного середовища у прикордонних регіонах у процесі розширення Євросоюзу та відповідної політики ЄС.

У другому розділі розглянуто особливості соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів за участю України, зокрема українсько-польського, українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського через призму їхнього інституційно-правового середовища та сучасного стану соціально-економічного розвитку.

Цікавими з методологічної точки зору є представлені у третьому розділі результати соціологічних опитувань по всьому периметру державного кордону України та в розрізі всіх транскордонних регіонів України, які дозволили оцінити бачення органами місцевої влади сучасного стану розвитку транскордонного співробітництва, вплив Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом на розвиток прикордонних областей, наявні перешкоди та визначення першочергових кроків розвитку транскордонного співробітництва. Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати низку рекомендацій інституційного, законодавчого, організаційного, фінансового та економічного характеру, які сприятимуть активізації транскордонного співробітництва.

Заслужує на увагу проведене оцінювання рівня тіньової економіки прикордонних регіонів, адже ігнорувати цей аспект функціонування транскордонного співробітництва в сучасних умовах неможливо. Аналіз здійснено за різноманітними підходами.

У четвертому розділі автори пропонують напрями поглиблення транскордонного співробітництва між Україною та країнами-членами ЄС. Досліджено досвід регіональної політики ЄС щодо стимулювання соціально-економічного розвитку прикордонних територій, окреслено вектори розвитку транскордонних регіонів у транскордонному просторі Україна – ЄС. Зокрема, серед основних

інструментів, що активно використовуються в Європейському Союзі та мають перспективи розвитку в Україні, у монографії аналізуються кластери та інституціоналізовані форми ТКС. Також запропоновано шляхи вдосконалення законодавчого та інституційного забезпечення розвитку транскордонних регіонів України, відповідного інформаційного забезпечення та диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності прикордонних регіонів.

Монографія є комплексною, завершеною самостійною науковою працею, яка присвячена дослідженню теоретичних, методологічних і практичних основ розвитку транскордонного співробітництва у транскордонному просторі Україна – ЄС.

Реалізація викладених пропозицій дозволить удосконалити правові механізми та інструменти активізації розвитку транскордонного співробітництва, стимулювання соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів і посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Здійснене авторським колективом монографії дослідження становить науково-теоретичний і практичний інтерес для наукової спільноти, органів державного управління, представників підприємницького сектору й громадськості та робить суттєвий внесок у розвиток економічної науки.

Належний науковий рівень виконаного дослідження, а також достатня аргументованість сформульованих у роботі рекомендацій дозволяють високо оцінити результати праці колективу науковців ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України».

Борщевський Віктор Валентинович – доктор економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (e-mail: borshchevsky@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1868-4434>).

Borshchevskyy Viktor Valentynovich – Dr.Sci. (Econ.), Assoc. Prof., Leading Researcher of the Department of spatial development of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 20.12.2021 р.